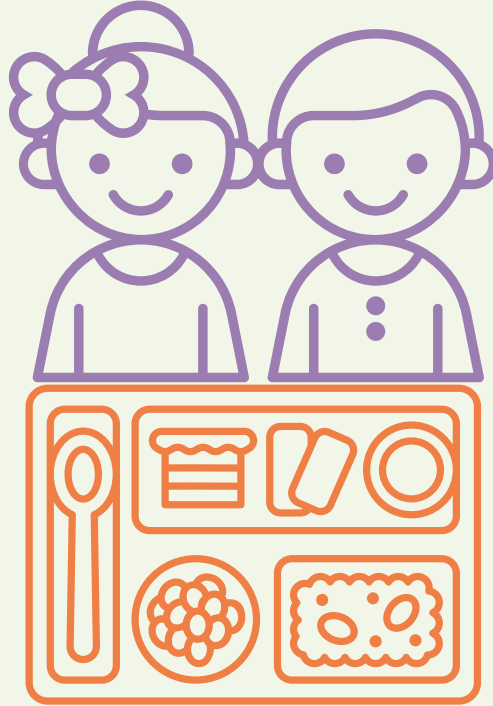

20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü Bilgi Notu

OKUL YEMEKLERİ KOALİSYONU

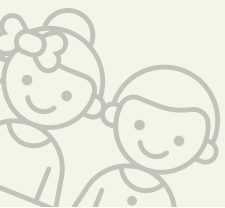
**DERİN
YOKSULLUK
AĞI**

Açık Alan Derneği'nin girişimidir.

Bu bilgi notu Okul Yemekleri Koalisyonu hakkında tüm bilgileri içermemekte olup Koalisyonu bağlamamaktadır.

Bilgi notunun hazırlanmasında emeği geçen gönüllülerimiz Simge Akkaş, Betül Alp, Bilge Begüm Bay, Yasemin Cura, Nalan Ergincan, Roysi Florentin, Demet Hakman, Deniz Hallık ve Melih Kuran'a teşekkür ederiz.

Dayanışma Yaşatır!

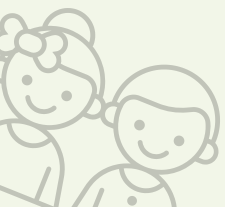
Sunuş

Derin Yoksulluk Ağı olarak, sayıları yirmi milyona yaklaşan ülkemiz öğrencilerinin temel hakkı olan ve an itibariyle dünyada 418 milyon çocuğun erişebildiği (1) ücretsiz ve sağlıklı okul öğünlerine erişmesi yolunda önemli bir eşik olacağını düşündüğümüz Okul Yemekleri Koalisyonu'na ülkemizin katılması için farkındalık yaratma çalışmalarına 2021-2022 eğitim öğretim döneminde başladık. Bu kapsamda, Okul Yemekleri Koalisyonu'nu kamuoyuna tanıtmak amacıyla bu bilgi notunu yayınlıyoruz.

An itibariyle 90 ülkenin ve aralarında UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), WFP (Dünya Gıda Programı), WHO (Dünya Sağlık Örgütü) gibi çeşitli uluslararası örgütler, sivil toplum kurumları, vakıflar ve akademik kurumların bulunduğu 101 destekçi partnerin oluşturduğu ve Dünya'daki 724 milyon ilkökul öğrencisini 2030 yılına kadar sağlıklı yemeğe kavuşturma hedefiyle 2021 yılında kurulan bu koalisyonda ülkemizin yer almasının beraberinde getireceği yükümlülüklerin ve faydaların özetlendiği bu bilgi notunu politika yapıcıların, sivil toplum kuruluşlarının, basın ve kamu görevlilerinin dikkatine sunarız.

Sevgiyle, dayanışmayla,

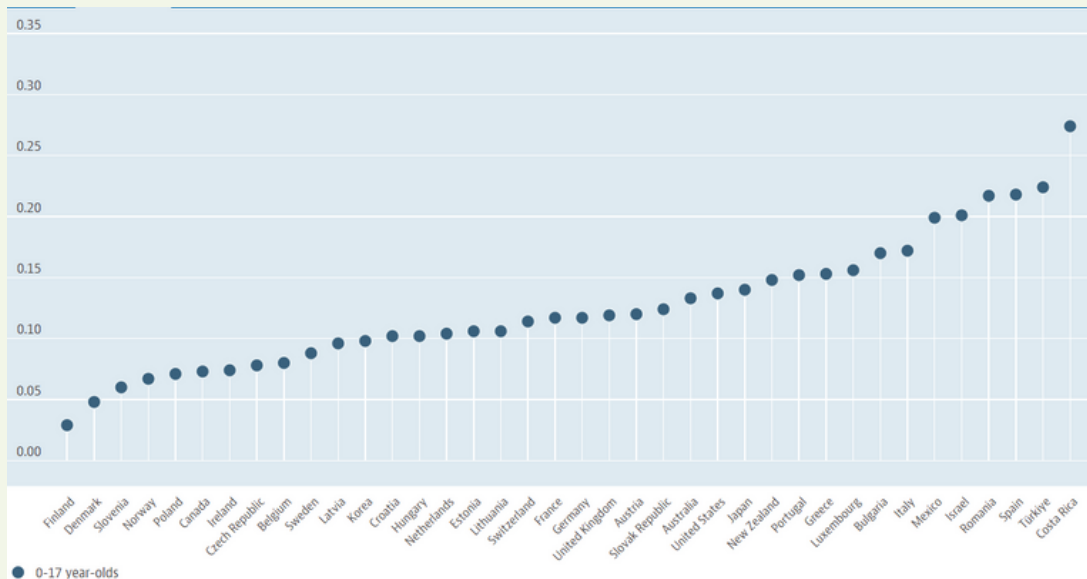
Derin Yoksulluk Ağı
20 Kasım 2023

Türkiye’de Eğitimde Beslenme

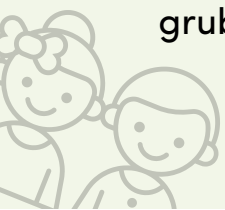
2022-2023 Eğitim Dönemi itibariyle Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim kademelerinde toplam öğrenci sayısı, bir önceki döneme göre %3.92 artarak 19.904.679’a çıkmıştır. Bunlardan 5.535.531’i ilkokula, 2.055.350’si ise okul öncesi eğitime devam etmektedir(2).

Öğrenci sayısındaki artışa rağmen, Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2023 bütçesi her ne kadar bir önceki seneye oranla TL bazında %130,33 oranında artsa da, bakanlığın bu seneki bütçesinin merkezi bütçeye oranı geçen seneye göre % 9,73 azalmıştır (3). Eğitim-Sen’in yayınladığı 2023 Yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi Analizi’ne göre, eğitim harcamalarının milli gelire oranı, %2,6’da kalmıştır ve bu OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü) ortalaması olan %6’nın yarısından daha azdır (4).

OECD ülkelerinin 0-17 yaş arası yoksulluk oranları
<https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm>

Bu durumda eğitim harcamalarının büyük bir bölümünü Türkiye’de hane halkı üstlenmektedir. Bu harcamalarda kırtasiye, üniforma, servis, kayıt parası gibi birçok masraf arasında beslenme de önemli bir yer tutmaktadır. Pandemi ve bölüşüm krizi ile birlikte düşük gelir gruplarının harcamalarında gıda ve alkolsüz içeceklerin payı ise ciddi bir artış göstermektedir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 16.7.2020’de yayınladığı Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2019 verilerinde en düşük %20’lik gelir grubunun harcamalarında bu harcamaların payı %30,7 idi (5).

TÜİK'in 9.6.2023'te yayınladığı Hanehalkı Tüketim Harcaması, 2022 verilerine göre ise gıda ve alkolsüz içeceklere yapılan harcamaların payı %35,8'e yükseldi (6). TÜRK-İŞ'in Ekim 2023 Açlık ve Yoksulluk Sınırı araştırmadaki verilere göre, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı son bir yılda %84,37 artmıştır. 4-6 Yaş grubu çocuklar için artış %83,47, 15-19 yaş grubu için ise %83,55 olmuştur (7). Dünya Bankası'nın 9.11.2023 tarihli Gıda Güvenliği Raporu'na göre Dünya'da nominal gıda enflasyonunun en yüksek olduğu beşinci ülke konumundadır (8). Euronews'in TÜİK ve FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) verilerine dayanarak yaptığı hesaplama göre, Ağustos 2018'den Ağustos 2023'e kadar geçen beş yılda gıda fiyatları Dünya'da ortalama %29,1 artarken Türkiye'de bu oran %464,5 olmuştur (9).

Gelire göre sıralı %20'lik gruplarda tüketim harcamasının türlerine göre dağılımı (%), 2018, 2019

Harcama türleri	En düşük gelir grubu (En düşük %20)		En yüksek gelir grubu (En yüksek %20)	
	2018	2019	2018	2019
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Gıda ve alkolsüz içecekler	28,7	30,7	15,4	15,3
Alkollü içecekler, sigara ve tütün	5,0	4,7	3,1	3,6
Giyim ve ayakkabı	4,1	3,8	5,0	5,6
Konut ve kira	31,4	31,2	20,3	20,1
Mobilya ve ev eşyaları	5,9	5,3	6,8	6,9
Sağlık	2,3	2,0	2,5	2,4
Ulaştırma	9,3	9,0	21,6	20,0
Haberleşme	3,2	3,5	3,7	3,5
Eğlence ve kültür	2,1	1,8	3,8	3,9
Eğitim hizmetleri	0,5	0,9	3,9	4,4
Lokanta ve oteller	4,3	4,0	7,8	8,1
Çeşitli mal ve hizmetler	3,1	3,2	6,0	6,5

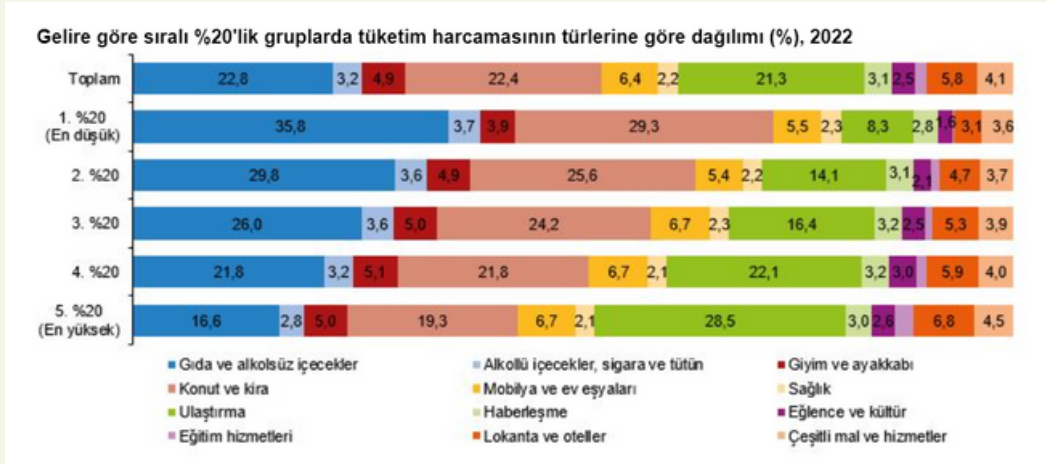
Kaynak: Hanehalkı Tüketim Harcamaları, 2019,
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2019-33593>

2018-2021 verilerine göre 0-17 yaş grubu yoksulluğunda Türkiye OECD ülkeleri arasında 2. sırada yer almaktadır (10). Derin Yoksulluk Ağı olarak saha ziyaretlerinde bulunduğumuz hanelerin okul çağındaki çocuklarının okulda beslenme sorunlarının ciddileşmekte olduğunu Nisan ayında yaptığımız görüşmelerde gözlemlemiştik. Örneğin üç çocuk annesi Ç.D., okula giden iki çocuğunun beslenmelerine ne koyduğunu sordüğümüzde sadece "çikolatalı ekmek" koyabildiğini belirtirken, M.A. ise birinci sınıfa giden kızının evden okula yalnızca "poğaçaya ve simit" götürebildiğini söylemişti. İki kızını okutmaya çalışan P. T. ise ilkokul 2. sınıfa devam eden kızının beslenmesine tost ekmeği içinde labne ve salam koyabildiğini, kızına 25 TL harçlık verebildiğini ama bu parayla da kızının sadece tost ve su alabildiğini aktarmıştı. Özel eğitim alan 3. sınıftaki kızına "malzemesi olursa" sandviç ve tost hazırlayabilen H. C. ise saat 15:30'a kadar okulda

olan lise 3. sınıftaki oğluna bir şey veremediğini söylemişti (Kişisel görüşmeler, Nisan 2023).

2022-2023 Eğitim öğretim yılının başında Türkiye’de 1,5 milyon öğrenci ücretsiz yemekten faydalanırken, 6 Şubat itibariyle uygulamanın 5 milyon öğrenciye ulaşması planlanmış, kademeli olarak uygulamanın ilköğretim ve ortaöğretimi de kapsamı hedefiyle valiliklere “Yemek/Beslenme Hazırlama ve Dağıtım Kılavuzu” gönderilmişti. Buna göre anasınıfı bulunan birleştirilmiş sınıflı ilkokullara devam eden öğrenciler de günlük beslenme hizmetinden yararlandırılacak, yatılı bölge ortaokullarında eğitim alan ve yatılılık hizmetinden yararlanmayan gündüzlü tüm öğrencilere de günlük bir öğün ücretsiz beslenme desteği verilecekti. Okul mutfağında yemek hazırlayacak anaokulları ile bünyesinde anasınıfı bulunan okul ve kurumların mutfak ihtiyaçları için ilgili okullara gerekli bütçe tahsisinin yapıldığı, kendi mutfağında yemek hazırlanması mümkün olmayan okullar için beslenme hizmetinin sadece MEB'e bağlı meslek liseleri ve öğretmenleri ile yemek hazırlayan diğer kamu kurumlarından satın alınarak tedarik edilmesi sağlanacağı da duyurulmuştu (11). Buna karşın, Eylül ayında “Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği” değiştirilerek 6 Şubat depreminden etkilenen 11 il haricindeki illerde anaokullarındaki öğrencilere yemek verme uygulaması kaldırılmıştı (12).

Kaynak: Hanehalkı Tüketim Harcamaları, 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2022-49690>

Özetle, öğrenci sayısının artması karşısında MEB bütçe payının düşmesi, düşük gelirli hane halkının harcamalarında beslenmenin git gide daha fazla yer tutmaya başlaması gibi veriler, sahada gözlemlediğimiz öğrencilerin okul beslenmelerindeki yakıcı sorunlar ve ücretsiz beslenme uygulamasından vazgeçiş, eğitimde beslenme konusunda yeni bir politika benimsenmesi gerektiğini göstermektedir. Tüm bu etkenleri göz önüne aldığımızda, hükümetlerin ve uluslararası kurumların birbirlerine çeşitli

destekler verdiği ve birbirini disipline ettiği Okul Yemekleri Koalisyonu'na Türkiye'nin dahil olmasının oldukça faydalı olacağına inanıyoruz.

Okul Yemekleri Koalisyonu Nedir?

Okul Yemekleri Koalisyonu, Eylül 2021 Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Zirvesi'nde Fransa ve Finlandiya'nın öncülüğünde, ulusal okul yemeği programlarının ve tamamlayıcı müdahalelerin kalitesini, sürdürülebilirliğini ve ölçeğini geliştirmek için birlikte çalışmayı kabul eden 46 ülke ve Afrika Birliği'nin katılımıyla kurulmuştur. Bugün Okul Yemekleri Koalisyonu'nda Dünya nüfusunun %60'tan fazlasını temsil eden 90 ülke mevcuttur. Koalisyon içerisinde Birleşmiş Milletler temsilciliklerinden, hükümetler arası örgütlerden, sivil toplum kuruluşlarından, akademik enstitülerden ve özel sektörden 101 destekçi kuruluş bulunmaktadır.

Koalisyonun bizzat WFP tarafından üstlenen sekretaryası haricinde üç temel organı bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, stratejik kararlar alan ve Koalisyonun girişimlerine rehberlik eden Görev Gücü Grubu; ikincisi, üye devletlerin bilgi ve en iyi uygulamaları paylaşımları için bir forum görevi gören Çalışma Grubu; ve üçüncü de WFP' nin başkanlığını yaptığı, Koalisyonu destekleyen kuruluşların teknik düzeyde bilgi alışverişinde bulunmaları için bir platform sağlayan Paydaş Grubu'dur (13).

Koalisyon ilk küresel zirvesini 18-19 Ekim 2023'te Paris'te gerçekleştirmiştir. 22 devletin bakan, 8 devletin bakan yardımcısı düzeyinde katıldığı zirvede dokuz yeni ülkenin yanı sıra İslami Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası Koalisyona dahil olmuştur. Bu zirvede 28 ülke okul beslenme programlarındaki ilerleyişi paylaşmış, 6 ülke de yeni taahhütlerde bulunmuştur. Üye ülkeler, görüşmelerini 30 Kasım - 12 Aralık 2023 tarihleri arasında Dubai'de düzenlenecek olan COP28'de sürdürmeyi kararlaştırmışlardır. Fransa ve Finlandiya'nın yanında Brezilya da Koalisyonun eş başkanlığa getirilmiştir. Brezilya aynı zamanda 2025 yılında gerçekleşecek olan bir sonraki zirveye ev sahipliği yapacaktır (14).

Koalisyonun ve Kurumların Yükümlülükleri:

COVID 19 salgınından önce okul öğünlerine erişebilen 388 milyon çocuğun bu erişimlerinin kesintiye uğramaması amacıyla oluşturulan Koalisyonun

Okul Yemekleri Koalisyonu'na katılan ülkelerin coğrafi dağılımı.

günümüzdeki temel hedefi dünyadaki 724 milyon ilkokul öğrencisini 2030 yılına kadar sağlıklı yemeğe kavuşturmaktır. Bu amaçla Koalisyon, iyi uygulamaları paylaşan; işbirliğini, sinerjiyi, uyumu ve tamamlayıcılığı optimize eden ve ülkelerin okul beslenmesi konusundaki taahhütlerini yerine getirmelerine yardımcı olmak için çok aktörlü bir ağ olmayı hedeflemektedir. Bu hedeflerin araçları ise en iyi uygulamaları ve deneyimleri bir havuzda toplamak, hükümetlere bilgi ve teknik destek sağlamak, beslenme programlarının uygulanmasındaki sorunları ele almak, karar verme sürecine yardımcı olan verilerin daha sağlıklı toplanmasını sağlamak; daha etkili koordinasyon fırsatları sunmak ve gereken siyasi iradeyi ve katılımı sağlamaktır. Koalisyon, açık ve eylem odaklı taahhütlere dayanan gönüllü, işbirliğine dayalı bir ortaklıktır. Katalizör rolüne rağmen Koalisyon bir finansman mekanizması değildir ve olmayacaktır; ülkelerdeki programların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için önemli miktarda finansmana ihtiyaç duyulacak olmasına rağmen ülkeler veya ortaklar için finansman sağlamaz veya bir finansmanı yönetmez. Koalisyon, üye devletlerin bu konudaki egemenliğini tanımaktadır ve yerel finansman düzenlemeleri, ulusal kurumların öncülüğünde ülke düzeyinde tartışılacak, tanımlanacak ve ele alınacaktır (15).

Okul Yemekleri Koalisyonu'ndan, aralarında WHO, WFP, UNESCO, UNICEF'in de bulunduğu 84 kuruluş ise, imzaladıkları destek beyanında aşağıdaki taahhütlerde bulunmuşlardır:

Özellikle yoksulluk ve iklim değişikliğine karşısında en kırılgan durumda olan ülkelerde, pandemi sırasında entegre okul yemeği programlarını kaybeden çocukların bu programlara erişimini yeniden sağlamak ve zaten programları olmayan ülkelere ulaşmak için ulusal planlar geliştirmeleri ve uygulamaları konusunda hükümetleri desteklemek.

- Kanıt üreterek, teknik destek sağlayarak, ulusal ve yerel bağlamlara göre uyarlanmış en iyi uygulamaları ve çıkarılan dersleri paylaşarak programların kalitesini güçlendirmek suretiyle işbirliğine dayalı bir şekilde yaklaşımlar geliştirmek.
- Bir araştırma konsorsiyumu, sürdürülebilir bir finansman girişimi ve en iyi uygulamalar ve izleme ile ilgili girişimler de dahil olmak üzere koalisyonun girişimlerinin oluşturulmasını ve çalışmalarını desteklemek.
- Bu hedefleri gerçekleştirmek için sektörel, bölgesel, ulusal ve ulus-altı düzeylerde tüm paydaşlarla işbirliği içinde çalışmak." (16)

Üye Ülkelerden Örnekler:

Okul Yemekleri Koalisyonu içerisinde her gelişmişlik seviyesinden ülkelerin hükümetleri bulunmaktadır. Bunlar arasında somut taahhütlerde bulunan ülkelerde beslenme programlarının durumlarını, örnek teşkil etmeleri açısından bu bölümde paylaşıyoruz.

Almanya:

Kurucu 46 ülke arasında yer alan Almanya'da ulusal düzlemde uygulanan bir hükümet politikası bulunmamaktadır; bunun yerine her bir eyalet kendi politika ve stratejilerini oluşturabilmekte ve bağımsız olarak uygulayabilmektedir.

Ancak gıda içeriği, etiketleri, tedarik şartları gibi konuların ulusal yasalara ve AB regülasyonlarına uygun olması gerekmektedir ve bunu takip eden bir denetim sistemi mevcuttur. Ulusal boyuttaki bu merkezi düzenlemelerden ve denetlemeden sorumlu Ulusal Kreş ve Okul Beslenmesi Kalite Merkezi (Nationale Qualitätszentrum für Ernährung in Kita und Schule, NZQ) isimli bir kurum mevcuttur.

Almanya’da okullarda sağlıklı, erişilebilir ve sürdürülebilir beslenme konusunda merkezi hükümet ve eyalet yönetimleri etkin sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışmaktadır. Bunlar arasında, Sarah Wiener Stiftung, GemüseAckerdemie, Kantine Zukunft Berlin sayılabilir.

Berlin eyaleti Almanya içerisinde en yaygın okul beslenme programına sahiptir. Şu anda Almanya’nın 16 eyaletinden yalnızca Berlin 2019 yılından itibaren okullarda tüm 1-6 sınıf öğrencilerine (6-11 yaş aralığı) ücretsiz olarak beslenme imkânı sunmaktadır. Ülkenin geri kalanında ise ücretli olan okul beslenmesine öğrencilerin %56’sı erişebilmektedir (17)

Bu beslenme bedeli, başvuruda bulunmaları durumunda dezavantajlı ailelere (düşük gelirliler, işsizler, temel gelir desteği alanlar ve sığınmacılar gibi) geri ödenmektedir (18). Almanya Temmuz 2023’te İtalya’da yapılan BM Gıda Zirvesi’nde Sierra Leone ve Laos’taki okulların beslenme programına destek olmak üzere 22 Milyon Euro vereceğini taahhüt etti (19).

Çad

Yüzde kırktan fazlası yoksulluk sınırının altında yaşayan Çad halkı, yetersiz beslenme sebebiyle en çok sağlık problemi ile boğuşan ülkeler arasındadır. 50 yıldan fazla zamandır BM Dünya Gıda Programı tarafından desteklenen okul öğünleri programına Çad hükümeti ilk kez 2014’te 182 ton gıda bağışıyla destek olmuştu.

BM desteğiyle sürdürülen çocuklar için öğün programı, Çad’da okula devam eden çocukların yalnızca %10’luk bir kısmının okul yemeklerine erişmesini sağlayabiliyor. Okulların büyük bir kısmı kötü altyapılara sahip ve programın finansmanının büyük bir bölümü dış kaynaklardan sağlanıyor. Bugün Çad, programı üstlenmek ve geliştirmek adına önemli adımlar atıyor ve okul yemekleri kapsamında taahhüt veren veren ülkeler arasında yer alıyor.

Sorunların giderilmesi adına Çad hükümetinin 2030’a kadar gerçekleştirmek adına söz verdiği taahhütler arasında; okul beslenme

programlarına ayrılan bütçenin her yıl %15 artırılması ve ayrılan kaynakların etkili harcanması, kaynakları harekete geçirmek için her iki yılda bir toplantı düzenlenmesi yer alıyor. Ayrıca, 2027'e kadar okullarda gıda ve beslenmenin sağlanmasına yönelik bir yasanın resmi olarak kabul edilmesi, 2030'a kadar kantini olan okulların yarısında yerel üretime dayalı beslenme modelinin kullanılması, sağlık, beslenme ve hijyen programlarından yararlanmaları, ve yine bu tarihe kadar ilköğretim öğrencilerinin %20'sine okul öğünü sağlanması da hükümetin taahhütleri arasında.

Çin

Çin hükümetinin okul yemekleri programına ayırdığı bütçe 2020-2021 yılı itibariyle 5.228.923 Amerikan Dolarıdır ve tamamen devlet tarafından finanse edilmektedir. Program kapsamındaki gıda, küçük ölçekli çiftçilere/küçük çiftçi örgütlerine/küçük şirketlere ayrıcalıklı muamele yapılarak açık teklif (rekabetçi ihale) usulüyle satın alınmaktadır.

Özel şirketler, gıda işleme ve taşıma yoluyla okul beslenmesine katılmaktadır. Anaokulu, ilköğretim ve ortaokulda toplam 254 milyon öğrencisi bulunan ülkede, program kapsamında 37 milyon öğrencisine düzenli öğün verilmektedir.

Son yıllarda Çin'de okul beslenmesine ilişkin elde edilen başarılar arasında yetersiz beslenenlerin sayısında azalma, gıda çeşitliliğinde zenginleşme ve gıda güvenliğinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Okul dışında kalan çocuklara ulaşmak halen bir zorluk teşkil etmektedir. Çin hükümetinin verdiği taahhütler arasında, yeni modellerin araştırılması, farklı paydaşlarla ortaklık kurmak, programın görünürlüğünün artırılması, gıda tasarrufu ve sağlıklı diyet savunusu, araştırmaların güçlendirilmesi ve uluslararası işbirliğinin artırılması bulunmaktadır.

Finlandiya

Finlandiya, Okul Yemekleri Koalisyonu'nun kurucu eş başkanlığını Fransa ile beraber yürütmektedir. Ülkenin öncü olmasının arkasında köklü bir okul beslenme deneyimi bulunmaktadır. Ücretsiz okul yemeği, Finlandiya'da 1940'larda, savaş sonrası politikalarından biri olarak uygulanmaya başlanmıştır ve yaklaşık 80 yıldır devam etmektedir.

Başlangıçta okullarda sadece düşük gelirli ailelerin çocukları için oluşturulan programdan, günümüzde okul öncesi eğitimden başlayarak lise öğreniminin sonuna kadar tüm öğrenciler faydalanıyor. 5.5 milyon nüfuslu ülkede, her gün yaklaşık 830,000 okul yemeği servis ediliyor (20). 2022 yılında bu uygulamadan faydalan 920,700 çocukla birlikte Finlandiya neredeyse bütün öğrencilere ücretsiz okul yemeği sağlıyor (21). Okullarda verilen bu beslenme öğrencilerin alması gereken besin ihtiyacınının 3'te 1'ini karşılayarak, onların sağlıklı büyümelerini destekler.

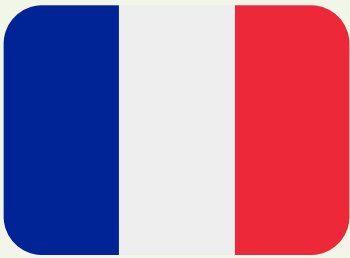
Finlandiya'da bazı okullar, okul gıda komitelerine sahip; bu komitelerde eğitim görevlileri, öğrenci, okul sağlığı ve yemek sağlayıcı temsilcileri yılda en az 2 kere bir araya gelerek sorunlara somut çözümler bulmak için tartışıyorlar. Okullar ve belediyeler, okul beslenmesi için, yerel ve ulusal örgütler, dernekler ve firmalarla iş birliği içinde çalışıyorlar. Finlandiya'da okul beslenme sistemi kanunla belirlenmiştir; uygulaması ise yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır (22).

Uzun yıllardır okul beslenme uygulamasını sürdüren Finlandiya, bunu uygulamak isteyen diğer ülkeler için tecrübesini de paylaşmaktadır(23).

Finlandiya'nın 2030'a kadar gerçekleştirmeyi vaat ettiği hedefler ise şu şekildedir::

- Ulusal ve uluslararası ölçekte okul beslenmesine dikkati çekmek ve kaynakları artırmak için savunuculuk faaliyeti yürütmek,
- Çevre dostu hasat yöntemleri, gıda güvenliği, beslenme, hayvan refahı ve sağlığı gibi konuların dikkate alındığı okul beslenme tedariki uygulamak,
- Kendi okul beslenme programlarını geliştirmek isteyen ülkeler için teknik uzmanlık sağlamak (24).

Fransa

Fransa Hükümeti Okul Yemekleri Koalisyonunun kurucu ülkesidir ve eş başkanlığını yürüten üç ülkeden biridir. Fransa hükümeti okul beslenme programını yalnızca öğrencilere yemek sağlamak olarak görmemekte, çocuk açlığı ve yoksullukla mücadele etmenin, beslenmeyi

öğrenmenin ve uzun vadeli refahı ve sağlık eşitliğini desteklemenin de bir parçası olarak görmekte ve programın kız çocuklarını okulda tutarak toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmenin önemli bir yolu olduğunu savunmaktadır.

Fransa'da okul yemekleri, sıkı bir şekilde denetlenmektedir. Okul kantinlerinde servis edilen yemeklerin en az %20'si organik ürünlerden, yine en az %50'si sürdürülebilir, kaliteli ürünlerden oluşmak zorundadır. Böylece okul beslenme programı öğrencilerin yanında yerel gıda pazarlarını ve sistemlerini de destekleyerek kadınlar tarafından işletilen küçük ölçekli işletmelere ve çiftçilere de yeni işletme ve istihdam fırsatları sunmaktadır.

Bunun yanında herkesin okul yemeklerine erişimini yaygınlaştırmak amacıyla, kısa bir süre önce kırsal bölgelerdeki okul kantinlerine 50 milyon Euro tutarında yardım yapılmıştır. 2022 yılında WFP tarafından uygulanan projeler aracılığıyla okul yemeği programlarına 28 milyon Eurodan fazla yatırım yapmıştır. Örneğin, Taliban Kabil'i ele geçirdiğinde Afgan okul kantinlerine 13 milyon Euro destek sağlamış ve Cezayir, Etiyopya, Haiti, Lübnan, Kongo Cumhuriyeti ve Venezuela'da çalışmalar yürütmüştür. Fransa ayrıca WFP'nin ev sahipliği yaptığı Okul Yemekleri Koalisyonu Sekretaryasını da finanse etmektedir.

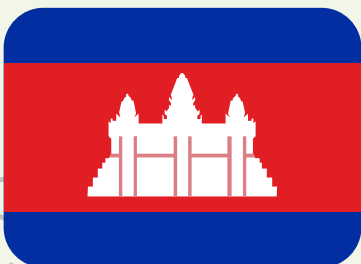
Japonya

Japonya okul yemeği programlarında köklü bir deneyime sahiptir. Ülkedeki ilkokul öğle yemeği programı 1889'da kurulmuştur ve öncelikli olarak yoksul ailelerin ilkokul çağındaki çocukları için uygulanmıştır. Ortaokul öğle yemeği programı da 1954'ten beri resmi olarak devam etmektedir.

Ülkenin yemek programı, günümüzde ilkokulların %100'ünde ve orta eğitimin %90'ını kapsamaktadır. Programın öğrencilerin yüksek başarılı eğitim almasında önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Yemek menüleri günlük olarak besin değerleri göz önünde bulundurularak uzmanlarla hazırlanmaktadır. Öğrencilere aynı zamanda beslenme üzerine eğitim veren programlar da veren Japonya hükümeti, WFP ile işbirliği içinde başka ülkelerde de kapsamlı yemek programlarının oluşturulması üzerine çalışmaktadır.

Kamboçya

Beş yaş altındaki çocukların üçte birinin bodurluktan (yaşa göre küçük boy) muzdarip olduğu Kamboçya'da, ilkokulu tamamlama ve ortaokula devam etme oranları da oldukça düşüktür. Kamboçya hükümeti bu oranları tersine çevirmek adına 1999'dan bu yana WFP ile

okullarda öğün sağlanması konusunda işbirliği içindeydi. Her yıl 280.000 kadar okul öncesi ve ilkököl çocuklarına öğün sağlayan Kamboçya, toplam öğün desteğinin %40'ını kendisi yönetmektedir. Bu deneyimi sayesinde okul öğünlerinin beslenme, eğitim, sosyal koruma ve yerel ekonomi üzerindeki olumlu etkisinin farkında olan hükümet programı tamamen devralarak yaygınlaştırmayı hedefliyor. Bu amaçla Kamboçya, Ağustos 2021'de Okul Yemekleri Koalisyonu'nun bir parçası oldu ve bu konudaki hedeflerini 2030'a kadar gerçekleştirme sözü verdi.

Kamboçya'nın okul öğünleri konusundaki hedefleri arasında, özellikle yoksulluk ve yetersiz beslenme görülen bölgelerde hükümet tarafından finanse ve kontrol edilen yemeklerin payını artırmayı sürdürmek, ulusal bir okul yemekleri politikası oluşturmak, bunu resmileştirmek ve işler hale getirmek yer alıyor. Bunun yanında Kamboçya, programın tasarımını şimdiye kadar edinilen dersler ve iyi uygulamalara odaklanarak daha da geliştirmeyi hedefliyor. Öğünlerde kullanılan besinlerin en az %70'inin yerelde yetiştirilmesini amaçlayan program, çocukların sağlıklı beslenmesi yoluyla farklı sektörleri bir araya getirmeyi ve yerel ekonomilere katkı sağlamayı da önemsiyor. Bu anlamda Kamboçya'da hem programın performansını ölçmek hem de sektör içgörülerini oluşturmak adına da bir izleme ve değerlendirme çerçevesi geliştirilecek.

Libya

Libya hükümeti, okul öğünlerinin gıda güvenliği, sosyal koruma ve ekonomik büyümedeki temel rolünü kabul etmiş ve okul beslenme programlarını geliştirmek için Okul Yemekleri Koalisyonu'na katılmıştır. Hükümetin stratejik planı içerisinde, yenilikçi finansman mekanizmaları ve ortaklıklar oluşturmak, dezavantajlı bölgelerdeki öğrencileri de kapsayacak şekilde 2026 yılına kadar okul yemekleri alan öğrenci sayısını 50,000'den 2,100,000'e çıkarmak, gıda kaynaklı hastalıkları önlemek için sağlık tesislerinin ve altyapılarının iyileştirilmesi, 2025 yılına kadar ulusal bir strateji geliştirilmesi, bütçeleme konusunda işbirlikleri yapılması ve sağlıklı bir öğrenme ortamının teşvik edilmesi vardır.

Libya hükümeti bunların yanında sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklaşa farkındalık kampanyaları yürütmeyi ve önümüzdeki üç yıl içinde mutfakla donatılmış 1.500 okul inşa etmeyi hedefliyor. Temiz enerji kullanımı ve geri dönüşümün yanı sıra çevre dostu teknolojilerin uygulanmasına önem

verdiğini belirten hükümet, ayrıca, etkin izleme ve takip için kapsamlı bir veri tabanı oluşturarak programın hedeflerine ulaşmasını ve yolsuzlukla ilgili endişelerin giderilmesini, böylece gelecek nesiller üzerinde kalıcı bir etki yaratmayı hedeflemektedir.

Lübnan

Lübnan Eğitim Bakanlığı ile uyum içinde WFP tarafından ilköğrencileri için yürütülen okul beslenme programı, Lübnan'daki en kırılgan toplulukların bulunduğu 13 okulda uygulanıyor. Uygulamanın temel amacı, okul çağındaki kız ve erkek öğrencilerin okul bırakma oranlarını

üşürmek ve eğitime katılımını teşvik etmek. Şu an uygulanan okul beslenme programında öğrencilere haftada 4 defa pişirilmiş atıştırmalıklar, haftada 2 defa mevsime uygun meyve, haftada 2 defa paketli süt ve haftada 2 kez doğal meyve suyu veriliyor. Servis edilen bütün ürünler yerel üreticiden satın alınıyor; işlenmiş şekeri ve tuz oranı düşük, trans yağ içermeyen atıştırmalıklar tercih ediliyor (25).

2019 yılında, Lübnan'da okul beslenmesine erişen çocuk sayısı 31,929 idi ve bu okul çağındaki çocukların yaklaşık %6'sını kapsıyordu. 2022 yılında bu oran değişmemiştir (26). Lübnan'daki okul mutfaklarında, WFP partnerleri günlük ürün tedarikini sağlıyor; gönüllü ebeveynler (anneler) öğrenciler için yerel ürünlerle soğuk sandviçler hazırlıyor. Yemek israfını önlemek adına gün sonunda artan sandviçleri, sebze meyveleri isteyen çocuklar evlerine götürebiliyorlar (27).

Lübnan'ın 2030'a kadar gerçekleştirmeyi vaat ettiği hedefler şöyle:

- Çocuklara, özellikle en kırılgan grupta yer alan çocuklara, okullarda atıştırmalık ya da tam bir öğün sunmak için uzun vadeli bir plan geliştirilmesi,
- Okul beslenmesi üzerine ulusal strateji ve politikaları eğitim stratejisine dahil edecek, topluluklar ve paydaşlarla işbirliği içinde ilgili makamlarla koordinasyon sağlayacak, sağlıklı okul ortamı ve beslenme standartları rehberlerinin benimsenmesi,
- Diğer tamamlayıcı sağlık ve çevre uygulamaları ve önlemlerini uygulamaya geçirmek için, suların temizliği ve sağlık önlemlerinin sağlanması, gerekli aşılar için zorunluluk getirilmesi, okul bahçelerinin oluşturulması ve yeşil alan sağlanması gibi yöntemlerin geliştirilmesi,
- Programın finansmanını sağlamak ve daha verimli ve yenilikçi yöntemler geliştirmek için farklı sektördeki kurumlarla işbirliği yapılması,

- Destek ve finansmanı sağlamak için gerektiğinde yerel ve uluslararası partnerlerle birlikte çalışılması.

Meksika

Meksika hükümeti, okul yemek programlarına sürdürülebilir insan sermayesi, sosyal ve ekonomik büyüme ve sürdürülebilir gıda sistemlerini güçlendirme amacıyla güçlü destek vermektedir. Hükümet, okul yemek programlarının sadece beslenme değil, aynı zamanda 2030 yılına kadar

yerel gıda sistemlerini destekleme ve küçük çiftçilere, özellikle de kadınların yönettiği yerel tedarik şirketlerine fırsatlar sunma potansiyeli olduğuna vurgu yapmaktadır. Meksika Hükümeti, çocukların ve gençlerin çıkarlarını koruma ve sağlıklı beslenme haklarını güvence altına alma konusundaki kararlılığını vurgulayarak, sağlıklı okul ortamlarının oluşturulması ve gıda sistemlerinin dönüştürülmesi için çaba harcamaktadır. Bu çabalar, aynı zamanda tarihsel olarak dışlanmış bölgelerin yerel ürünlerin dahil edilmesiyle, bu bölgelerin mutfak zenginliğini vurgulamaya ve daha sürdürülebilir ve adil bir geleceğe katkıda bulunma hedefine de yöneliktir.

Somali

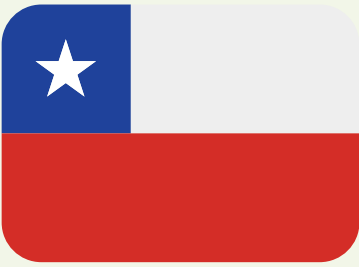
Yirmi yılı aşkın bir süredir devam eden şiddet ve siyasi istikrarsızlığın ardından toparlanma sürecine giren Somali'de hükümet, okul beslenmesinin çocukların okula devam etmesi, sağlığının gelişmesi ve yoksulluğun azaltılması açısından önemli olduğunu ve toplumsal cinsiyet eşitliğini

teşvik edeceğini düşüncesiyle koalisyona dahil olmuştur. Bunun yanında hükümet, daha kaliteli okul yemeği programlarının yaygınlaştırılması, uygun olan yerlerde yerel olarak yetiştirilen gıdaları kullanarak ve küçük çiftçiler için fırsatları genişleterek ulusal ve yerel gıda sistemlerini, pazarları ve ekonomileri güçlendirmeyi de istemektedir.

UNICEF 2020-2030 çerçevesine göre, Somali hükümeti ve beslenme paydaşları, çocukların gelişimlerinin her aşamasında iyi beslenebilmeleri için sadece gıdanın kaliteli ve sürekli olarak mevcut, erişilebilir ve uygun fiyatlı olmasının değil, aynı zamanda diğer bazı faktörlerin de yerinde olması gerektiğini kabul etmektedir. Bunun için de 2030'a kadar her çocuğun okulda sağlıklı ve besleyici bir yemek yeme fırsatına sahip olduğu

ve insani potansiyellerinin tam olarak gerçekleşmesini desteklediği bir dünya tasavvur ettiğini belirtmiştir. Bu önemli hedefe ulaşmak için, Somali Federal Hükümeti, Eğitim, Kültür ve Yüksek Öğretim Bakanlığı, Ulusal Okul Besleme Politikasını sonuçlandırmayı, onaylamayı ve uygulamayı taahhüt etmektedir. Ayrıca Okul Yemekleri Programına öncelik vermeyi ve bunun hükümet planlarında iyi bir şekilde ifade edilmesini sağlamayı ve programın uygulanması için çok sektörlü bir koordinasyon mekanizması kurmayı taahhüt etmektedir.

Şili

Dünya Çocuk Gıda Kuruluşu'nun (Global Child Nutrition Foundation, GCNF) 2022 yılında yayımladığı Dünyada Okul Beslenme Programları başlıklı raporuna göre Latin Amerika ülkeleri okul beslenme programlarında dünyanın geri kalanıyla karşılaştırıldığında öncü durumdadır. Rapora göre

“Dünyanın dört bir yanındaki programların hükümet finansmanını bölgelere göre karşılaştırdığımızda, Latin Amerika ve Karayipler'deki hükümetlerin 2020 öğretim yılı boyunca tüm dünya için bir standart belirlediğini gördük. Bölgedeki hükümetler okul beslenme maliyetlerin ortalama olarak %98'ini üstlendi. Bölgede yanı sıra, okul beslenme programlarında yerel gıdalara öncelik verilmesi ve obeziteye karşı atılan adımlar da öne çıkıyor.”

Bu açıdan 46 kurucu ülke arasında yer alan Şili'nin de Ulusal Okul Beslenme Programı (Programa de Alimentación Escolar, PAE) ayrı bir yere sahiptir. Şili'de Ulusal Okul beslenme Programı 1964'ten itibaren uygulanmaktadır. Rapora göre hükümet Ulusal Beslenme Programı'nın maliyetinin %100'ünü karşılıyor. Ulusal Okul Beslenme Programı son birkaç senede çocuklarda artan obezite oranını dikkate alarak okullarda verilen beslenmenin içeriğinde iyileştirmeye yönelik düzenlemeler de yapmıştır.

Şili'de COVID-19 pandemisi boyunca, okulların kapalı olduğu aylarda da okul beslenme programı kesintiye uğramadan sürmüş ve normalde okulda gıda malzemesi ailelerin evlerinde hazırlayabileceği şekilde öğrencilere dağıtılmıştır. Rapora göre PAE, 2020 öğretim yılı boyunca her 21 günde bir kayıtlı öğrencilerin evlerine erzak götürülmesini sağladı. Program, düşük geliri ve diğer sosyal koruma programlarından faydalanma kriterlerini karşılayan öğrencileri de ayrıca dikkate aldı.

Rapor, Okul Beslenme Programı'nın kapsamının 2017'den bu yana, hatta 2020 yılındaki COVID-19 pandemisi boyunca ve ekonomik/finansal kriz süresince bile istikrarlı bir şekilde arttığını bildirildi. Program 2020'de toplam 2 milyonun üzerinde öğrenciyi kapsadı. Bu oran ülkedeki ilk ve ortaöğretim çağındaki çocukların yaklaşık %70'ini oluşturuyor. Program için hükümet tarafından ulusal bütçeden özel bir kalem ayrılmış durumdadır ve programın tamamı devlet tarafından finanse edilmektedir (28).

Okul Yemeklerinin Faydaları

Sunduğumuz çeşitli ülke örneklerinin gösterdiği üzere, hükümetlerin okul beslenme programlarının tarihsel kökleri ve güçlü kurumsallıkları mevcuttur ve Okul Yemekleri Koalisyonu'na dahil olan diğer ülkeler de bu birikimden faydalanmaktadır. Okul yemeklerinin gözlemlenen ve ölçülen faydaları da bu birikimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Aşağıda, bu programları Okul Yemekleri Koalisyonu'na dahil olmadan önce veya dahil olduktan sonra uygulamaya başlayan ülkelerde görülen yararların bir kısmı gruplanarak özetlenmiştir:

1- Çocuk ve Toplum Sağlığı: Okul beslenme programları, sağlıklı, dengeli ve sürdürülebilir gıda temin etmeleri sayesinde çocuklarda ve ergenlerdeki açlık, obezite gibi sorunları engellemekte ve çocukların bağışıklık sistemlerinin gelişmesine, sağlıklı büyümelerine ve iyi olma hallerine katkıda bulunmaktadır (29).

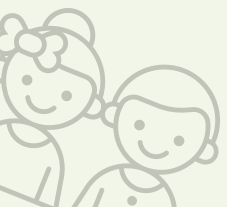
2-Eğitim Başarısı: Okul beslenme programları çocukların okula kayıt olmalarına ve devamlılıklarına yardımcı olmaktadır; yapılan çalışmalar bu programların okula kayıt oranını ortalama %9 oranında artırabileceğini göstermiştir (30). Bu programlar açlığın önlenmesi ve daha iyi beslenme yoluyla bilişsel becerileri geliştirerek öğrenim kapasitelerini de artırmaktadır(31).

3-Sosyal Eşitlik ve Ulusal Dayanışma: Eğitimde fırsat eşitliğinin erozyona uğradığı ülkelerde, okul beslenme programları, yoksulluk koşulları içerisindeki öğrencilere eşit beslenme fırsatı sunarak sosyal eşitsizliği azaltır (32).

4-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kız Çocuklarının Eğitimi: Beslenme programları, okula devam sorununu daha can yakıcı bir şekilde yaşayan kız çocuklarının okula devam etmesini teşvik ederek toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunur (33).

5- Ekonomik Katkı: Okul beslenme programları, ülkelerin uzun vadeli hedeflerine yönelik stratejiler geliştirerek, sürdürülebilir kalkınmayı destekler. "Sağlıklı öğünler sağlayan okul beslenme programları, okul çağındaki çocukların ve ergenlerin beslenmesine önemli bir katkıda bulunur ve eğitim, sağlık, tarım ve sosyal koruma dahil olmak üzere birden fazla sektörde getiri sağladığı için özellikle yüksek oranda maliyet etkisine sahiptir; bu programlara yatırılan her 1 ABD doları karşılığında 9 ABD doları getiri elde edilmektedir." (34) Gıdaları mahalli kaynaklardan temin eden okul beslenme programları, küçük ölçekli tarım yapan çiftçiler ve gıda tedarikçileri için ilave faydalar sağlayabilmekte, yerel gıda üretimini ve yerel ekonomileri desteklemekte ve çeşitli, besleyici gıdalar üreten sürdürülebilir yerel pazarları teşvik etmektedir (35).

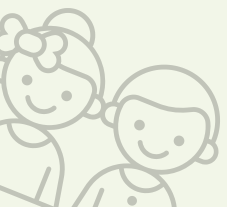

Sonuç

Derin Yoksulluk Ağı olarak bir süredir kampanyalar ve çağrılar ile sürdürdüğümüz öğrencilerimizin okullarda beslenme hakkının savunusuna Okul Yemekleri Koalisyonu'nun ülkemiz öğrencileri için taşıdığı önemi vurgulamak amacıyla sunduğumuz bu bilgi notumuz ile devam ediyoruz. Türkiye'nin Okul Yemekleri Koalisyonu'na katılmasının, sayıları 20 milyona yaklaşan öğrencilerimizin temel hakkı olan ücretsiz ve sağlıklı okul öğünlerine erişimini güvence altına alma yolunda önemli bir eşik olacağına inanıyoruz. Çocuklarımızı okullarda sağlıklı ve düzenli besleyebilmemiz, sadece onların fiziksel ve zihinsel gelişimine olumlu katkıda bulunmak demek değildir. Bu, aynı zamanda:

- toplum sağlığını güçlendirmek,
 - yoksulluk şartlarındaki çocuklara eğitimde daha adil bir başlangıç yapma şansı tanımak,
 - toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmak,
 - çevresel ve ekonomik kalkınmayı desteklemek anlamına gelmektedir.
- Bu anlamda tüm özneleri, Türkiye'nin Okul Yemekleri Koalisyonu'na katılması yolunda çaba sarf etmeye davet ediyoruz.

Çocuklarımıza sağlıklı, dengeli, yeterli, eşit öğünler için dayanışmaya!

Kaynakça

- 1 Paris Statement – First School Meals Coalition Global Meeting Paris, 18-19 October 2023 <https://schoolmealscoalition.org/wp-content/uploads/2023/10/Paris-Statement-School-Meals-Summit-2023.pdf>
- 2 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri 2021-22, Resmi İstatistik Programı Yayını, s. 58.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_org_un_egitim_2021_2022.pdf; T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri 2022-23, Resmi İstatistik Programı Yayını, s. 58.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_org_un_egitim_2022_2023.pdf
- 3 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Milli Eğitim İstatistikleri 2022-23, Resmi İstatistik Programı Yayını, s. 247.
https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_09/29151106_meb_istatistikleri_org_un_egitim_2022_2023.pdf
- 4 Eğitim-Sen 2023 Yılı Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi Analizi,
<https://egitimsen.org.tr/2023-yili-milli-egitim-bakanligi-butcesi-analizi/>
- 5 TÜİK Hanehalkı Tüketim Harcaması 2019 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2019-33593>
- 6 TÜİK Hanehalkı Tüketim Harcaması 2022 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Tuketim-Harcamasi-2022-49690>
- 7 TÜRK-İŞ Ekim 2023 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması.
<https://www.turkis.org.tr/turk-is-ekim-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>
- 8 The World Bank Food Security Update, November 9, 2023.
<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/40ebbf38f5a6b68bfc11e5273e1405d4-0090012022/related/Food-Security-Update-XCV-11-9-23.pdf>
- 9 <https://tr.euronews.com/2023/09/07/turkiyede-gida-enflasyonu-ile-genel-enflasyon-arasindaki-fark-aciliyor>
- 10 <https://data.oecd.org/inequality/poverty-rate.htm>
- 11 Anadolu Ajansı, Eğitim Kurumlarında Yarın Başlayacak Yemek Uygulamasında Son Hazırlıklar Yapılıyor, 5.2.2023. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/egitim-kurumlarinda-yarin-baslayacak-ucretsiz-yemek-uygulamasinda-son-hazirliklar-yapiliyor/2806579#>
- 12 Artigerçek, Bakanlık açıkladı: Depremden etkilenen 11 il hariç anaokullarına verilen yemek kaldırıldı <https://artigercek.com/guncel/bakanlik-acikladi-depremden-etkilenen-11-il-haric-anaokullarina-verilen-yemek-264534h>
- 13 WFP, State of School Feeding Worldwide 2022, s. 77.
https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000147507/download/?_ga=2.49772452.361617759.1700142136-130743104.1694370899
- 14 Paris Statement – First School Meals Coalition Global Meeting Paris, 18-19 October 2023 <https://schoolmealscoalition.org/wp-content/uploads/2023/10/Paris-Statement-School-Meals-Summit-2023.pdf>
- 15 WFP, State of School Feeding Worldwide 2022, s. 74.
https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000147507/download/?_ga=2.49772452.361617759.1700142136-130743104.1694370899

16 School Meals Coalition: Nutrition, Health and Education for Every Child

https://schoolmealscoalition.org/wp-content/uploads/2023/05/Declaration-of-support_partners-_May231.pdf

17 The Guardian, Pizza, plum cake and pickled red onion: how school lunches look

across Europe, 13.10.2023. <https://www.theguardian.com/society/2023/oct/13/about-stimulating-children-how-school-lunches-look-europe>

18 Guio, Anne-Catherine. (2023). Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target?. *Children & Society*, 37(5), 1627-1645

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/chso.12700>

19 Sierra Loaded, German Government Pledges €22 Million to Support School Meals in Sierra Leone And Laos https://sierraloaded.sl/news/german-government-e22-million-school-meals-sierra-leone-laos/#google_vignette

https://sierraloaded.sl/news/german-government-e22-million-school-meals-sierra-leone-laos/#google_vignette

20 https://finlandabroad.fi/web/ita/current-affairs/-/asset_publisher/h5w4iTUJhNne/content/finland-at-the-forefront-in-promoting-school-meals-not-only-healthy-food-but-also-better-educational-results-and-improving-gender-equality-1/384951

https://finlandabroad.fi/web/ita/current-affairs/-/asset_publisher/h5w4iTUJhNne/content/finland-at-the-forefront-in-promoting-school-meals-not-only-healthy-food-but-also-better-educational-results-and-improving-gender-equality-1/384951

21 WFP, State of School Feeding Worldwide 2022.

<https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000147725/download/>

22 Pellikka, K., Manninen, M., & Taivaimaa, S.-L. (2019). School Meals for All. Ministry for Foreign Affairs of Finland; Finnish National Agency for Education.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/um_casestudyfinland_schoolfeeding_june2019_netti.pdf

23 Okul beslenme sisteminin Finlandiya'da nasıl uygulandığına dair 2019'da Finlandiya Dışişleri Bakanlığı ve Fin Ulusal Eğitim Ajansı tarafından yayınlanmış detaylı rapora buradan ulaşılabilir:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/um_casestudyfinland_schoolfeeding_june2019_netti.pdf

24 WFP, State of School Feeding Worldwide 2022.

<https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000147725/download/>

25 School Meals Programme for Lebanese and Syrian Students. Fundacion Probitas:

<https://www.fundacionprobitas.org/en/-/school-meals-programme-for-lebanese-and-syrian-students#:~:text=The%20current%20school%20meals%20programme,juice%20two%20times%20a%20week>

<https://www.fundacionprobitas.org/en/-/school-meals-programme-for-lebanese-and-syrian-students#:~:text=The%20current%20school%20meals%20programme,juice%20two%20times%20a%20week>

26 WFP, State of School Feeding Worldwide 2022.

<https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000147725/download/>

27 WFP Lebanon: School Meals Programme (July 2022). (2022, July 9). reliefweb:

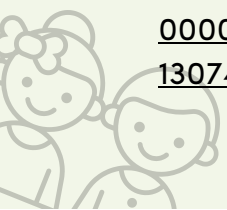
<https://reliefweb.int/report/lebanon/wfp-lebanon-school-meals-programme-july-2022>

28 https://gcnf.org/wp-content/uploads/2022/04/Chile_2021_final.pdf

29 (Afrika Birliği Komisyonu ve Afrika Birliği Kalkınma Ajansı, 2022; FAO, 2019; Küresel Panel, 2015). (Ready to Learn and Thrive: School Health and Nutrition Around the World, UNESCO, 2023 s.23) https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000146478/download/?_ga=2.230178004.971269000.1699987175-130743104.1694370899

https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000146478/download/?_ga=2.230178004.971269000.1699987175-130743104.1694370899

https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000146478/download/?_ga=2.230178004.971269000.1699987175-130743104.1694370899

30 Ready to Learn and Thrive: School Health and Nutrition Around the World, UNESCO, 2023 s.23 https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000146478/download/?_ga=2.230178004.971269000.1699987175-130743104.1694370899

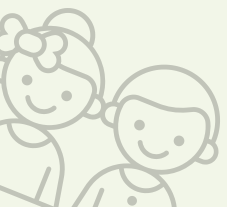
31 A.g.y., s. 23

32 A.g.y., s. 110

33 A.g.y., s. 110.

34 A.g.y., s. 19-20.

35 A.g.y., s. 111.

Açık Alan Derneği'nin girişimidir.